

SSAD

Stratejik ve Sosyal Arařtırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 9 Issue 1, March 2025

sisaddergi@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Araştırma/Research

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 12.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 05.02.2025

DOI: 10.30692/sisad.1565988

75. YILINDA NATO’NUN STRATEJİK DEĞERİ VE ABD’NİN İKİLEMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation of NATO's Strategic Value and the USA's Dilemmas in Its 75th Anniversary

Büşra UZUNER

Doktora Öğrencisi

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-8266-9565

busra_uzuner_26@hotmail.com

Levent YİĞİTTEPE

Doç. Dr.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Üniversite Adı

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

ORCID ID: 0000-0002-2508-5501.

lyigittepe@kmu.edu.tr

Atıf/Citation: Büşra Uzunur ve Levent Yiğittepe (2025), “75. Yılında NATO’nun Stratejik Değeri ve ABD’nin İkilemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.1 Mart 2025, s.43-60.

Öz: NATO, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortak değerlerin güdülmesi prensibine ve tehditler karşısında üye devletler ile birlikte hareket etme amacı ile kurulmuştur. Kolektif güvenlik örgütü olarak kurulan NATO, kurulduğundan itibaren uluslararası sistemin yapısında meydana gelen değişikliklere uyum sağlayarak bugüne kadar varlığını devam ettirebilmiştir. Bu doğrultuda ABD merkezli Trans-Atlantik ilişkilerin geliştirilmesi ve alan dışı operasyonlarda bulunma misyonlarını edinmiştir. Fakat Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile ciddi bir sınanma evresinden geçmiştir. ABD’nin ittifakı göz ardı etmesinden dolayı ittifakın geçerliliği sancılı bir süreçten geçmektedir. ABD’nin çok kutuplu sistemdeki politik tercihlerinin, NATO’nun popülerliğinin sarsılmasına neden olduğu görülmektedir. Çalışmada, başarılı bir dönüşüm süreci yaşayan NATO’nun 75. Yılına girerken cazibesindeki kırılmalar üzerinde durulmuştur. Bu süreç içerisinde yaşadığı ve yaşanması muhtemel sorunlar analitik bakış açısı ile analiz edilmiştir. Geline bu noktada ABD hegemonyasının NATO üzerinde olumsuz bir etkisinin de olduğu vurgulanmıştır. NATO’nun stratejik değeri, 75. Yılında devam ediyor olsa da ABD’nin ikilemleri yüzünden geleceği için ciddi problemlerle karşılaştığı görülmüştür. Aynı zamanda bu problemlerin artacağı iddia edilmiştir. Konu ile ilgili doğru analizin yapılması için karşıt görüşlerin de yer aldığı bilgi örnekleme kullanılmıştır. Özetle nitel nitelikte olan

bu çalışmada daha önce yayınlanan bilimsel nitelikli kaynaklardan faydalanılmıştır. Çalışmada ABD-NATO ilişkisinin eleştirel bakış açısı ile ele alınmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Kolektif Güvenlik, NATO Cazibesi, Trans-Atlantik İlişkiler, Uluslararası Sistem.

Abstract: NATO was established after World War II with the principle of pursuing common values and acting together with member states against threats. Founded as a collective security organization, NATO has been able to continue its existence to this day by adapting to the changes that have occurred in the structure of the international system since its establishment. In this regard, it has undertaken the mission of developing US-based Trans-Atlantic relations and conducting out-of-area operations. However with the end of the Cold War, it went through a serious testing phase. The validity of the alliance is going through a painful process because the US ignores it. It can be seen that the US's political preferences in the multipolar system have caused NATO's popularity to be shaken. The study focused on the decline in the attractiveness of NATO as it entered its 75th year, having gone through a successful transformation process. The problems experienced and likely to be experienced during this process were analyzed from an analytical perspective. At this point, it has been emphasized that US hegemony also has a negative impact on NATO. Although the of NATO's strategic value continues in its 75th year, it has been seen that the USA faces serious problems for its future due to its dilemmas. At the same time, it has been claimed that these problems will increase. In order to make a correct analysis on the subject, a sample of information including opposing views was used. In summary, this qualitative study utilized previously published scientific sources. It is thought that the study will contribute to the field by examining the US-NATO relationship from a critical perspective.

Keywords: USA, Collective Security, NATO Attraction, Trans-Atlantic Relations, International System.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış ve güvenliğin sağlanması prensibi etrafında Batı Avrupa'nın hem askeri hem de ekonomik güvenliğinin sağlanması, uluslararası sistemin temel odak noktası olmuştur. Bu kapsamda ABD, Batı Avrupa ülkelerinin garantörlüğünü yapmak görevini üstlenmiştir. Bu görev doğrultusunda Sovyet tehdidine karşılık savunma ve güvenlik amacı ile Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization–NATO) kurulmuştur. ABD, NATO'ya sağladığı büyük ekonomik ve askeri güç sayesinde ittifakın liderliğini elde etmiştir. NATO, 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması sonucunda değişen uluslararası sistem içerisinde bir boşluğa düşmüştür. Uluslararası kamuoyu, NATO, işlevselliğini yitiriyor mu? Yeniden şekillenen düzene adaptasyon sağlayabilecek mi? gibi sorular ile çalkalanmıştır. Doğu Bloku'nun yıkılması ile düşmansız kalan Batı Bloku, NATO'nun misyonunu tamamlamış olduğu yönündeki tartışmalar ile karşı karşıya kalmıştır. Esasında 'Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı' argümanının aslında tartışmalı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira SSCB dağıldıktan kısa bir süre sonra Sovyet varisi Rusya, uluslararası arenaya geri dönmüştür. Etki alanını genişletme rekabeti veren Rusya, uluslararası sistemde Sovyet tehdidinin devamı olarak görülmektedir. Her halükarda NATO'nun yapısal dönüşüm gerçekleştirmesi gerekmiştir.

NATO, 1990'lardan itibaren çeşitli zirve toplantıları ile stratejik konseptler belirlemiştir. Uluslararası sistemin değişmesi ile ortaya çıkan yeni güvenlik anlayışı, aktörler açısından yeni stratejik hamlelerin yapılmasını beraberinde getirmiştir. NATO'nun belirlemiş olduğu stratejik konseptler, bu anlayışın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. NATO'nun stratejileri; Soğuk Savaş dönemi, Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül 2001 saldırısı sonrası olarak ele alınmaktadır. Fakat bu sınıflandırma, güncel gelişmeler ve ABD'nin politik ikilemleri ele alındığı zaman eksik kalmaktadır. Sürecin doğru analiz edilebilmesi için ABD'de Trump yönetimi ve sonrasının sınıflandırmaya dâhil edilmesi gerekmektedir. Zira Trump yönetiminin Avrupa ülkelerine yönelik negatif tavrı, NATO'nun geleceği için bir kırılmaya neden olmuştur. Öyle ki NATO, 2019'da Londra'da gerçekleştirilen zirve toplantısı ile NATO'nun geleceğine dair öngörülerin yer aldığı bir rapor hazırlanması kararı almıştır. Bu karar akabinde Trans-Atlantik ilişkilerin güçlendirilmesi, ortak değerlerin yeniden ön plana çıkarılması gibi noktaların vurgulandığı 'NATO 2030 vizyonu' belirlenmiştir. Bahsi geçen vizyon, NATO'nun bozulan hücrelerinin yeniden tamir edilmesi için gerekli bir adım olarak görülmektedir.

Varşova Paketi ve SSCB'nin dağılması, ABD hegemonyasına rakip olabilecek küresel güçlerin ortaya çıkması, Avrupa'da ekonomik ve siyasi krizlerin baş göstermesi, Balkanlardaki çatışma sarmalının hâlâ devam ediyor olması, uluslararası sistemin ve güvenlik algısının değişimini tetikleyen olayların başında gelmektedir. Bu değişimin getirdiği en önemli gelişme, NATO'nun stratejik değerini devam ettirmesi ve genişlemesi olmuştur. Uluslararası sistemde değişen güvenlik ortamı ve dış politika anlayışlarına rağmen NATO'nun uzun ömürlü olması, uluslararası ilişkiler literatürü açısından dikkat çekmektedir. Ve çoğunlukla NATO'nun kurumsal yeteneği ve askeri dinamikleri üzerinden analiz yapılmaktadır. Bundan mütevellit bu çalışmada, politik girdilerin etkisi üzerinden çözümleme yapılmıştır. NATO'nun kuruluşu, dönüşümü ve bugünün koşullarında varlığının sınanmasındaki ABD'nin politik etkinliğini analiz etmek çalışmanın ortaya çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu açıdan çalışmada ilk olarak 1949'da 12 üye ile kurulan NATO, 75. Yılına nasıl giriyor? Bugün 32 üyesi bulunan NATO'nun stratejik değeri, hâlâ devam ediyor mu? sorularına cevap aranmıştır. Daha sonra ABD'nin güncel politik tercihleri, NATO'yu erozyona mı uğrattıyor? Trans-Atlantik partnerliğinin geleceği nasıl olacaktır? soruları cevaplanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada cevaplanması gereken sorular çerçevesinde NATO'nun kurumsal yapısının özelliklerinden ve stratejik konseptlerinin içeriğinden detaylı olarak bahsedilmemiştir. Konu, güvenlik aracı olarak NATO, Trans-Atlantik ilişkiler, ABD üçgeninde sınırlandırılmıştır. Ayrıca alan dışı operasyonların ne olduğundan değil uluslararası sistem ve Trans-Atlantik ilişkiler üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda üç bölüm olarak hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde kolektif güvenlik örgütü olan NATO'nun ortaya çıkışından ve sistem içerisindeki nüfuzundan bahsedilerek konunun arka planı oluşturulmuştur. İkinci bölümde Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni güvenlik ekosisteminde NATO'nun yaşadığı başarılı dönüşüm hikâyesi ve ABD'nin rolü ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise ABD'nin NATO üzerindeki olumlu ve olumsuz etkisi karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek NATO'nun geleceği tahlil edilmiştir. ABD'nin ikilemleri sonucundaki farklı güvenlik politika tercihlerinin NATO'ya etkileri izah edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bölümün alt başlığı olarak Trans-Atlantik ilişkiler bağı kapsamında Atlantik ittifakının yaşadığı ve yaşaması muhtemel problemler üzerinde durulmuştur. Böylece NATO'nun transformasyonundaki başarının arka planını, geline süreçte NATO içerisindeki ABD dinamizmini ve ikilemlerinin olumsuz yansımalarını anlamamıza yardımcı olacak bir çalışma ortaya konulmuştur.

NATO Yapılanmasının Ortaya Çıkışı ve Sistem İçindeki Nüfuzu

Birinci Dünya Savaşı'nda ABD, kısmen dünya siyasetinde yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde ise Avrupa devletleri her alanda tahribata uğramış ancak ABD bu savaştan etkilenmemiş ve dünyanın en güçlü devleti pozisyonuna gelmiştir (Yiğittepe, 2020a: 17). Uluslararası ilişkiler tarihinde dengeleri değiştiren ve tüm dünyayı etkisi altına alan bu iki büyük dünya savaşının bölgeler arasında sınır aşan etkilere neden olması, NATO fikrine giden yolun açılmasına sebebiyet vermiştir. NATO'nun kuruluşunu kavrayabilmek için Soğuk Savaş döneminin ne anlama geldiğinin ifade edilmesi gerekmektedir. Soğuk Savaş dönemi, iki kutuplu sistemin tekelinde iki süper gücün (ABD-SSCB) güç dengesini belirlediği, topyekûn savaşın yaşanmadığı '*zorunlu barış dönemi*' ve nükleer silahlanmanın hızlı bir şekilde arttığı '*dehşet dengesi dönemi*' olarak tanımlanmaktadır (Sokullu, 2019, s. 4).

ABD öncülüğünde birden fazla egemen devletin bir araya gelerek oluşturduğu yani hükümetlerarası bir kuruluş olan NATO, İkinci Dünya Savaşı sonrasında (4 Nisan 1949), bloklar arası askeriye den ideolojiye kadar pek çok alanda muazzam rekabetin yaşandığı bir ortamda kurulmuştur. Bir ittifak girişimi olarak bilinen kuruluşun temel amacı, üye devletlerin karşı karşıya kalabileceği her türlü tehdit karşısında birlikte hareket etmek olarak belirlenmiştir. Fakat özü, Soğuk Savaş döneminde askeri açıdan üstünlüğü olan SSCB'nin, Avrupa'ya karşı irredentist ve militan tutum sergilemesine dayanmaktadır. Keza NATO'nun kuruluşunun

SSCB'yi çevreleyerek Sovyet tehdidini engellemek olduğu literatüre hâkim olmuştur (Trani ve Davis, 2017, s. 28-32; Hook ve Spainer, 2016, s. 58).

SSCB, komünist yönetimi yaygınlaştırmak için kendisini Nazi işgalinin kurtarıcısı olarak nitelendirmiştir. Böylece Doğu Avrupa ülkeleri ile kolaylıkla ittifaklık elde etmiştir. Bu askeri güvenlik tehdidini bertaraf edebilmek yani SSCB'ye karşılık birlik oluşturma mantığı ile bir güç dengesi oluşturmak dürtüsünün ABD için esas amaç olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu doğrultuda NATO, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın güvenliğini sağlamak amacı ile Sovyet tehdidine karşı girişilen caydırıcılık yönteminin bir aracı olmuştur.

12 üye (ABD, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Fransa, Kanada, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç, Portekiz) ile kurulan NATO, ilk etapta sadece 4 (Türkiye, Yunanistan, Almanya, İspanya) ülkenin üye olmasına izin vermiştir. İttifak Soğuk Savaş sonrasında da genişleme politikasına devam etmiştir. Sonuncu genişleme politikasının hayata geçirilmesinde ise 24 Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa ülkelerinde oluşturduğu güvenlik kaygısı etkili olmuştur. Bu güvenlik kaygısı sonucunda Nisan 2023'de Finlandiya, Mart 2024'te İsveç NATO üyesi olmuştur (NATO, 2024). Aynı zamanda Rusya tehdidine karşılık Balkan ülkelerinin de ittifak içerisine katılma isteği gündeme gelmiştir.

NATO'ya üye olan bütün ülkelerin teorik olarak eşit haklara sahip olmasına rağmen hakların pratiğe dönüşmesinde emir komuta zincirinin başı olan ABD'ye göre hareket edilmektedir. Nitekim SSCB, İkinci Dünya Savaşı'ndan hem askeri hem de ideolojik anlamda güçlü çıkarken Avrupa, gücünü kaybederek çıkmıştır. Güçlü Sovyet etkisi, güçsüz Avrupa karşısında tehdit olarak algılanmıştır. Özellikle ideolojik birliğin sağlanması için COMINFORM, ekonomik birliğin sağlanması için de COMECON aracılığıyla Sovyet yayılmacılığının pekiştirilmeye çalışılması Batı'yı harekete geçirmiştir.

COMINFORM (Komünist Enformasyon Bürosu), 1947'de Stalin tarafından kurulmuştur. Sovyetler Birliği'nin ideolojik birliğini öngören bir örgüttür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünist ulusların ideolojilerini birleştirmeyi, Sovyet nüfuzunun uydu devletleri üzerinde korunmasına yardımcı olmayı ve ABD emperyalizmi ile mücadele etmeyi amaçlamıştır. 1956'da ortadan kalkmıştır (Study Smarter, 2024). COMECON (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi) ise Doğu Avrupa ülkelerine ekonomik yardım etmek amacıyla SSCB liderliğinde 1949'da kurulmuştur. Sosyalist ülkelerin ekonomisinin SSCB ile entegre edilmesi amaçlanmıştır. Fakat 1991'de varlığı son bulmuştur (Karadeniz, 2020, s. 4).

İkinci Dünya Savaşı'nın diğer bir kazananı olan ABD, savaştan sonra o ana kadar benimsediği izalosyanist politikayı tamamen terk ederek sahalarda aktif olarak yer almayı tercih etmiştir (Hook ve Spainer, 2016, s. 6-9). Bu tercihin en önemli aracı ise NATO olmuştur. ABD, NATO'nun hâkimi olarak savaş esnasında bağlaşıklı olduğu SSCB'nin nüfuz alanını daraltmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda bahsi geçen uluslararası örgütü, ABD'nin ulusal çıkarlarının sonucu olarak görmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki ABD, Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO aracılığı ile Avrupa üzerinde askeriden ideolojiye kadar pek çok alandaki nüfuzunu artırma fırsatı elde etmiş, SSCB'yi çevreleyebilme politikası yürütmüş ve Almanya'yı kontrol altında tutabilmeyi başarmıştır (Gözen, 2006, s. 177).

Diğer yandan NATO, uluslararası barış ve güvenliğinin sağlanması amacıyla 'kolektif güvenlik koruyuculuğu' rolü üstlenmiştir. ABD, bu rolün gereği olarak çöken Avrupa ekonomisinin yeniden yapılanmasına yardımcı olmuştur. Böylelikle hem ABD hem de NATO uluslararası camiada prestij kazanmıştır. NATO'nun Soğuk Savaş süresince benimsemiş olduğu stratejilerin özünü, ABD-SSCB arasındaki güvensizlik ve karşılıklı korku duygusu oluşturmuştur. Stratejiler, başlangıçta SSCB'yi yok etmek amacıyla her türlü tekniği kapsarken sonraları SSCB'yi dengeleme ve caydırma hedefi ile hazırlanmıştır. Bu değişikliğin en önemli sebebi ise SSCB'nin de ABD'ye nükleer silahlar ile karşılık verme ihtimalinin bulunmasıdır.

Soğuk Savaş boyunca dış politikada yaşanan gelişmeler ve stratejik konseptler bağlamında NATO'nun işlevselliği bazı noktalarda toplanmıştır. Bunlar sırasıyla; SSCB'nin gücünün kırılması için ABD ve Avrupa'nın güçlerinin birleştirilmesi ile güvenlik kalkını oluşturmak, Nazi Almanyası'nın denetimsiz güçlenmesinin getirdiği olumsuz sonuçlardan ötürü Almanyası'nın yeniden güçlenmesini önlemek, Avrupa'nın ekonomik ve demokratik gelişimine destek vererek askeri misyonunun ötesinde ortak değerlerin temsil edildiği siyasi bir oluşum oluşturmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Oğuzlu, 2019, s. 1-2). Bu işlevselliğin günümüzün dinamiklerine göre geçerliliği, yaşadığı değişiklikler yeni güvenlik atmosferi içerisinde ilerleyen başlıklarda tartışılmıştır.

Kolektif güvenlik örgütü olarak ortaya çıkan NATO, 1949-1991 arasında kuruluş ilkeleri doğrultusunda hareket etmiş, benimsediği stratejiler ile misyonunu devam ettirmiş, caydırıcılığı ilk sıraya yerleştirmiş, SSCB ile ufak çaplı gerginlikler yaşasa da sıcak bir çatışmaya girmemiştir (Yiğittepe, 2020b: 112). Berlin Bunalımı ve Küba Füze Krizi, NATO ve SSCB arasında sıcak çatışmaya dönme ihtimaline en çok yaklaşan iki olay olarak değerlendirilmektedir.

Berlin Bunalımı, ABD'nin Batı Almanyası'yı NATO'ya alma kararı üzerine yaşanmıştır. Berlin Bunalımının yaşanmasıyla birlikte ABD ve Avrupa'nın SSCB ile iş birliği ihtimali ortadan kalkmıştır (Armaoğlu, 2010, s. 543). Küba Füze Krizi ise, SSCB'nin Küba'da nükleer füzeler yerleştirmeye başlaması ve ABD'nin bu duruma karşı çıkması üzerine yaşanmıştır (Küresel Siyaset Merkezi, 2023). ABD'nin 1961'de Türkiye'ye yerleştirdiği Jüpiter füzelerini kaldırma garantisi vermesi karşılığında SSCB, Küba'daki füzeleri geri çekme kararı almıştır (Alkan, 2015, s. 97). Böylece Küba Füze Krizi çözüme kavuşturulmuş ve tüm dünya nükleer savaşın eşliğinden dönmüştür.

Yeni Güvenlik Atmosferi ve NATO'nun Dönüşümü

NATO'nun yeniden yapılanma süreci, Soğuk Savaş sonrasında güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesi ile doğrudan ilintilidir. Bu açıdan ilk olarak yeni güvenlik atmosferinden bahsetmek gerekmektedir. İnsanlığın varoluşundan itibaren her zaman gündemde olan güvenlik olgusunun temeli, tehditlerden korunma ve riskleri en minimum seviyede tutma düşüncesine dayanmaktadır. Güvenliğin yeni hali ile bu temelin kökten değişimi vurgulanmamaktadır. Sadece kavramın uluslararası konjonktüre göre daha kapsamlı bir perspektiften ele alınması kastedilmektedir. Diğer bir ifade ile değişen güvenlik algısı, ulus-devletlerin politika gündemlerinin yeniden yorumlanması şeklinde yorumlanmaktadır (Baldwin, 1997, s. 5).

Uluslararası ilişkiler teorilerinin güvenlik anlayışları geleneksel ve eleştirel yaklaşımlar olarak sınıflandırılmaktadır. Yeni güvenlik atmosferinin şekil almasında eleştirel teorinin ciddi katkılarının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Eleştirel teoriye göre güvenlik anlayışının devlet merkezli referans noktası, bireyleri içine alarak genişletilmelidir (Dunne ve Wheeler, 2004, s. 10). Ayrıca güvenlik, Barry Buzan tarafından askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel güvenlik olmak üzere beş ayrı sektörel alanda sınıflandırılarak genişletilmiştir (Buzan, 1991, s. 19-20). Soğuk Savaş sonrasında yeni düzeninde meydana gelen tehditler, bu beş sektör dâhilinde ele alınmıştır.

Küreselleşme sürecinin de etkisiyle Buzan'ın sektörel güvenlik dağılımını doğrular nitelikte askeri unsurların ötesinde ulusal ve uluslararası güvenliğe yönelik yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Bunlar; birey, ekoloji, ekonomi, sağlık, demografi, enerji, gıda, bilişim güvenliği gibi yeni güvenlik alanları; uluslararası terörizm, yasadışı göç, silah(sız)lanma, etnik sorunlar, organize suçlar (uyuşturucu, insan, silah kaçakçılığı vs.), siber saldırı gibi yeni tehditlerdir (Karabulut, 2015, s. 134). Bu yeni tehditler, ulus-devletler ve uluslararası örgütlerin yeni güvenlik politikası benimsemesine neden olmuştur. Böylece devletlerin politik çıkarları farklılaşmıştır. Diyalog kurma, diplomasi, iş birliği, uluslararası barış, insani yardım gibi

söylemlerin ön plana çıkmasına sebebiyet vermiştir. Doğal olarak NATO'nun da benzer söylemleri bünyesine dâhil etmesi gerekmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte değişen uluslararası konjonktürde NATO'nun varlığı sorgulanmaya başlamıştır. Yeni güvenlik atmosferi içerisinde NATO'nun varlığına son verilmeli mi? Yoksa yeni düzene göre yeniden şekillendirilmeli mi? soruları arasındaki çıkmaz, uluslararası ilişkilere damgasını vurmuştur 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991'de SSCB'nin dağılması, Sovyet tehdidini ortadan kaldırmıştır. Varşova Paketi'nin dağılmasıyla beraber NATO yapılanmasına da son verilmesi gerektiği yönünde fikirler ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan iki kutuplu düzenin sona ermesi sonucunda ABD hegemonyasında tek kutuplu düzenin oluşması, Amerika'nın gücü ile doğru orantılı olan NATO'nun gücünü korumaya devam edeceği düşünülmüştür (Nye, 2002, s. 570). İttifak da bu yönde gelişmelere sahne olmuş ve kendi içinde geleceğine dair bir sorgulama yapılmaya başlanmıştır.

Esasında Soğuk Savaş döneminin bitmesi sonucunda NATO'nun varlığının sorgulanmasının ne kadar doğru olduğu tartışmalıdır. Çünkü SSCB'nin dağılması ile Sovyet tehdidi ortadan kalkmamıştır. Rusya, sahip olduğu askeri güç ile SSCB'nin yasal varisi olarak uluslararası sistemde yerini almıştır. Doğal olarak sistem de bir değişiklik yaşanmış fakat tehdidin özü devam etmiştir. Bu açıdan NATO, sistem içerisindeki yeni gelişmeleri dikkate almış ve yapısını güncelleyerek varlığını devam ettirmiştir. Bu güncellemeleri de 1990'lardan itibaren gerçekleştirdiği zirve toplantılar ile belirlediği stratejik konseptler sayesinde gerçekleştirmiştir.

Diğer taraftan SSCB'nin dağılmış olması, NATO'nun dönüşüm yaşamasının tek etkeni değildir. Dağılımın arka planında yaşanan gelişmeler de önemli bir parçayı oluşturmaktadır. İran-Irak Savaşı, SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi, Irak'ın Kuveyt işgali, Yugoslavya'da çatışmalar silsilesinin yaşanması, Bosna-Hersek trajedisinin yaşanması gibi olaylar, NATO'nun değişen şartlara adaptasyonunu zorunlu kılmıştır. Bahsi geçen olaylara müdahale etme noktasında Avrupa'nın askeri gücü yetersiz kalmıştır. Avrupa'nın yetersiz kaldığı yerde ABD'nin uluslararası gelişmelerden soyutlanması imkânsız hale gelmiştir (Hook ve Spanier, 2016, s. 188). Böylece Doğu Avrupa ülkeleri ile ABD liderliğindeki NATO arasındaki ilişkilere yeni bir boyut kazandırılması gündeme gelmiştir. Bu değişim sürecinde NATO'nun daha fonksiyonel hale dönüşebilmesi için kuruluş misyonu olan askeri boyutunun yanı sıra siyasi ve ekonomik boyutuna yeni işlevsellik kazandırılması gündeme gelmiştir (Krahmann, 2005, s. 11).

NATO, 1991-2000 arasında gerçekleştirdiği zirve toplantıları ile dönüşüm yolundaki ilk adımları atmıştır. Bu süreç içerisinde 1990 Londra Zirvesi, 1991 Roma Zirvesi, 1994 Brüksel Zirvesi, 1999 Washington Zirvesi, bu dönüşümünde dikkat çeken zirvelerdir. Bu zirvelerde yeni stratejiler benimsenerek hem kolektif güvenlik ilkelerinin korunması hem de tehdit olarak kabul edilen devletler ile iş birliği yapılması kararlaştırılmıştır (Yiğittepe, 2020b: 113).

Böylelikle yeni güvenlik atmosferi içinde kuruluşun varlığının ortadan kalkmasının söz konusu olamayacağı kabul edilmiştir. Askeri araçlar ile birlikte siyasi ve ekonomik araçların kuruluşun bünyesine dâhil edilmesi ile geniş güvenlik yaklaşımının gerekliliği vurgulanmıştır. İş birliği ve savunma kavramları birlikte ele alınmaya başlamıştır. Siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklar, milliyetçi ve etnik çatışmalar, kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi tehditler etrafında önleyici diplomasi, kriz yönetimi, barış koruma operasyonlarına katılma gibi yeni görevler belirlenmiştir (Purtaş, 2005, s. 10). AB'nin NATO savunma alanına katılması kararlaştırılmıştır. Böylelikle NATO'nun geniş sahalarda faaliyet göstermesinin yolu açılmıştır.

Washington Zirvesi'ne ayrı bir önem atfedilmiştir. Hatta dönüm noktası olduğunu vurgulamak yanlış olmayacaktır. Zira Yeni NATO, İkinci NATO olarak da bilinen bu zirvede Doğu Avrupa'ya genişleme politikası kabul edilmiş, küresel güvenliği sağlamak için 21. Yüzyılın temel güvenlik sorunları askeri müdahale alanına dâhil edilmiş, AB için ortak bir güvenlik politikası geliştirilmiştir (Yiğittepe, 2017, s. 347). NATO'nun Alan Dışılık (Out of Area) probleminin yani hem coğrafi hem de amaçlar bakımından NATO alanının dışında kalan

sorunların çözüme kavuşmasına olanak sağlamıştır (Doğan, 2003, s. 64-66). Ayrıca küresel tehditlerle mücadele etme konusunu kapsamaması nedeniyle uluslararası camiaya küresel bir ittifak kuruluşu olduğunu duyurmuştur. Böylelikle iş birlikleri ve Avrupa- Atlantik ortaklıkları ile gelişen Trans-Atlantik ilişkiler ağı, dönem dönem çalkantılar yaşasa da günümüze kadar devam etmiştir.

1990'dan 2000'e kadar gerçekleşen zirve toplantılarda alınan kararlar sonucunda NATO 21. Yüzyıl konsepti oluşturulmuştur. 21. Yüzyıl konseptinde Avrupa ile Kuzey Amerika'nın güvenlikleri kapsamında Trans-Atlantik ilişkilerin geliştirilmesi ve alan dışı bölgelerde meydana gelen çatışmaların barışçıl yöntemler ile çözülmesi vurgulanmıştır (Dedeoğlu, 2020, s. 323). Bu çerçevede özellikle alan dışılık misyonu merkeze alınarak birtakım operasyonların da önü açılmıştır.

Coğrafi olarak Avrupa'nın bir parçası, ideoloji olarak Doğulu kabul edilen Balkanlarda yaşanan iç çatışmalar, NATO'nun stratejik konseptlerle belirlediği yeni misyonunu BM barış koruma operasyonları çerçevesinde faaliyete geçirmesine olanak sağlamıştır. Bosna Hersek'te yaşanan çatışmaları durdurmak için Uygulama Gücü (IFOR) 1995'te kurulmuştur (Tezcan, 2012, s. 63). IFOR, NATO'nun alan dışı operasyonlarının başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Yine Sırbaların Kosova'ya yönelik katliamlarına müdahale etmek amacıyla Kosova Kuvveti (KFOR) 1999'da oluşturulmuştur. Kosova'da konuşlandırılan NATO Barış Gücü KFOR, ABD'nin en büyük askeri üssü olarak bilinmektedir (Özlem, 2012, s. 31-32).

NATO'nun Balkanlarda yeni misyonu kapsamında müdahale gerçekleştirmesi, NATO varlığına bir prestij kazandırmıştır. Fakat diğer taraftan eleştirilmesine de neden olmuştur. Çünkü müdahaleye kadar geçen süre zarfında Balkanlardaki çatışmalar etnik temizliğe dönüşmüştür. ABD çıkarlarına göre hareket eden NATO, geç kalmış bir müdahalede bulunmuştur (Doğan, 2005, s. 95). Geç müdahaleye rağmen çatışmaların sonlandırılmasında İttifak'ın önemli rolü olduğunu söylemek mümkündür.

NATO'nun işlevselliğini genişletmek için Avrupa dışında gerçekleştirdiği operasyonlar Balkanlar ile sınırlı kalmamıştır. Örneğin 2001'de Afganistan'da Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti'nin (ISAF) kurulması ile Avrupa-Atlantik sahası dışındaki misyonunu gerçekleştirmiştir (NATO, 2022). Çatışmalar sarmalının sürekli kendisini yenilediği Orta Doğu ve Afrika Coğrafyası da müdahale edilen alan dışı bölgelerin başında gelmektedir. NATO müdahalelerinin bilinen en temel gerekçesi, bir bölgedeki çatışma halinin yerini barış ve istikrara bırakmasını sağlamaktır. Bu gerekçenin arka planında ise NATO'nun küresel bir güvenlik örgütüne dönüşme çabası yer almaktadır (Karabulut, 2014, s. 40). Zira alan dışı müdahaleler, NATO'nun küresel çaplı prestij kazanmasına olanak sağlamaktadır.

Diğer taraftan NATO'nun edindiği yeni misyonun farklı bir boyutu da bulunmaktadır. Küresel güçler, iç çatışmaların yaşandığı bölgelerde NATO aracılığı ile insani müdahale adı altında söz hakkı elde etmektedir. Böylelikle ulusal nitelikteki sorunlar, insan haklarının ihlal edildiği gerekçesi ile uluslararası sorun haline evrilmektedir. NATO'nun yeni misyonu kapsamında gerçekleştirdiği müdahalelerden birisi olan Libya müdahalesi bu durumu örneklemektedir. Müdahale sonucunda Fransa başta olmak üzere küresel güçlerin söz hakkı elde etmesi ile Libya iç savaşı, uluslararası bir sorun haline bürünmüştür (Bağbaşıoğlu, 2020, s. 518).

Küresel sistemde dönüm noktası olarak kabul edilen ve ABD'ye karşı gerçekleştirilen 11 Eylül 2001 saldırısı, NATO'nun dönüşümünde önemli bir yere sahiptir. Saldırı sonrasında ABD, uluslararası politikada daha keskin ve net kararlar benimsemiştir. Akabinde NATO'da ABD ile aynı çizgiye yönelmiştir. Öyle ki dönemin ABD Başkanı George W. Bush, NATO'nun 5. Maddesini¹ kendisine dayanak olarak değerlendirmiştir. Bahsi geçen saldırı, 5. Madde

¹ Söz konusu 5. Madde ; *Taraflar, Avrupa veya Kuzey Amerika'da içlerinden birine veya birkaçına yönelik silahlı bir saldırının hepsine karşı yapılmış bir saldırı sayılacağı konusunda hem fikirdirler. Dolayısıyla, böyle bir silahlı saldırı*

kapsamında bütün NATO üyelerine yapılmış terör eylemi olarak kabul edilmiştir. Akabinde ABD'nin Afganistan işgali yaşanmıştır. Ve işgali meşrulaştırmak için NATO'nun 5. maddesi ilk kez kullanılmıştır.

NATO, dönüşüm sürecini 2000'lerin sonuna kadar ABD çizgisinde devam ettirmiştir. 2002 Roma ve Prag Zirvesi, 2004 İstanbul Zirvesi, 2006 Riga Zirvesi 11 Eylül saldırısı etkisinde hazırlanmıştır (Güzel, 2009, s. 98-100). Bu zirve toplantılarının geneli, terörizmle mücadele konusunda müdahaleye varan önlemlerin alınması noktasına odaklanmıştır. Teröre karşı askeri operasyonel kabiliyetinin artırılması üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşım neticesinde uluslararası sistem, savunmanın ötesinde güvenliği sağlama amacı taşıyan bir ittifak ile karşı karşıya kalmıştır. 11 Eylül saldırılarının sonucunda terörizmin bilgi ve iletişim teknolojisi ile birleşmesi (siber tehdit), hibrit savaş gibi kavramların güvenlik meselesi olması yeni stratejik konseptinin belirlenmesini gerektirmiştir.

2000'lerden itibaren uluslararası sistemde değişen konjonktür, 11 Eylül terör saldırısı, ABD'nin Afganistan ve Irak müdahaleleri, NATO üyesi ülkeleri hem terörizm hem de yeni tehdit türleri ile karşı karşıya getirmiştir. Bu durum sonucunda NATO, ABD çıkarlarına hizmet etmekle suçlanmış, NATO'nun barışı sağlamak yerine kaosa neden olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır (Bırsel, 2012, s. 119). Böylece NATO'nun stratejik değeri sorgulanmıştır. Bu problemin ardından değişen güvenlik ortamı ve Trans-Atlantik ilişkileri tehdit eden siber güvenlik ise ilk kez 2010'da gerçekleşen Lizbon Zirvesinde gündeme alınmıştır (Yiğittepe, 2018, s. 179-180). Bu tarihten sonra gerçekleştirilen diğer zirvelerde de siber güvenlik kabul edilen konseptlerin içinde yer almıştır.

2010'dan itibaren çok aktörlü bir yapıya doğru sürüklenen uluslararası sistem, yeni gelişmeler ile karşılaşmıştır. ABD'nin süper güç olduğu tek kutuplu sistem sona ermiştir. Rusya ve Çin hem askeri hem ekonomik olarak lider güçler arasında yer almıştır. Rusya'nın yeni jeopolitik oyun alanı olan Doğu Akdeniz, Güney Kafkasya, Doğu Avrupa bölgelerine yönelik siyasi nüfuz elde etme girişimleri belirginlik kazanmıştır (İlhan, 2019, s. 185-191). Güvenliğinden endişe eden Avrupa ülkeleri ABD'nin garantörlüğünü istemektedir. ABD ise Çin'in yükselişini dengelemek için Asya bölgesine yönelmiştir. NATO'nun ABD çıkarlarının tekeline kalması, ittifakın kuruluşunda vurguladığı ortak değerlerin paylaşımı noktasını sekteye uğratmıştır. Keza transatlantik ilişkilerin darbe almasına da neden olmuştur. Böylece NATO, günümüz koşullarında yeniden sorgulanmaya başlamıştır.

ABD'nin İkilemleri Çerçevesinde NATO'nun Geleceğinin Tahlili

NATO'nun geçmişi ve geleceği üzerinde oldukça etkili role sahip olan ABD ile ilişkilerine ihtiyatla değinmek gerekmektedir. ABD, hem askeri ve ekonomik güç olarak hem de siyasi nüfuz bakımından katkı sağlayarak NATO'nun en önemli üyesi olmuştur. Örneğin; ABD, Rusya'nın NATO sınırlarına gerçekleştirdiği saldırgan eylemlerine yönelik Baltık Devletleri'ne, Güneydoğu Avrupa'ya silah ve asker desteği vermiştir (Polat, 2020, s. 336). NATO'nun resmi kaynaklarında yer alan 2022 verilerine göre ABD, 821.830 milyon dolar savunma harcaması ile en üst sırada yer alırken Almanya 62.725, Fransa 55.939 milyon dolar ile sınırlı kalmıştır (NATO, 2022).

Görüldüğü üzere NATO'nun güvenliği sağlama misyonu ve caydırıcılık yeteneği, ABD'nin güvenlik şemsiyesi sayesinde vuku bulmaktadır. Bu durum ABD ve Batı Avrupalı müttefikler arasında liderlik ve yükümlülüklerin paylaşımı probleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ringsmose, 2010, s. 321). Öyle ki ABD, artık NATO'nun askeri harcamalarının mükellefi olmaktan rahatsızlık duymaktadır. ABD, Avrupalı müttefiklerinin de NATO içerisinde savunma

meydana gelirse taraflardan her biri bireysel haklarını kullanarak, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. Maddesinde tanınan kolektif meşru savunma ve silah kullanımı gibi gerekli gördüğü eylemler ile derhal saldırıya uğrayan taraf veya taraflara yardımcı olacaktır (NATO, 2023).

harcamalarının artırılması ve kendi bölgelerine daha fazla maddi katkı sağlanması gerektiğini düşünmektedir (Çaylı ve Memiş, 2024, s. 110).

ABD, NATO'nun Soğuk Savaş'ta olduğu gibi ABD'ye hizmet eden bir kuruluş mu? Yoksa ABD için önemini yitirmiş ekstra bir yükümlülük mü? olduğu noktasında bir kararsızlık yaşamaktadır. Soğuk Savaş'ın sonunda dönemin Başkanı George H. W. Bush yönetimi (1989-1993), tarafından Ulusal Güvenlik Stratejisi ilan edilmiştir. Bu strateji ile ABD politikalarını anlatan 'Yeni Dünya Düzeni söylemi' uluslararası ilişkiler literatüründe yer edinmiştir (The White House, 1991). Bu kapsam dâhilinde ABD, NATO'yu çıkarları doğrultusunda dönüştürme çabasına girmiştir.

Sonraki Bill Clinton yönetimi (1993-2001) de ABD'nin güvenliğini ve kriz yönetimini başarılı bir şekilde sağlayabilmek için NATO'ya birincil derecede önem vermiştir (Lefebvre, 2005, s. 62). 2000'lerle birlikte hem ABD hem de NATO için yeni bir dönemin kapısı aralanmıştır. George W. Bush (2001-2009), Bush Doktrininde terörizme karşı savaş mantığı ile NATO'nun ABD'yi tehdit eden bölgelerde daha etkin olması gerektiğini vurgulamıştır. 11 Eylül 2001 saldırısından bir yıl sonra yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi, Bush Doktrini olarak bilinmektedir (The White House, 2002).

Bölgesel dengeleri ön planda tutan Barack Obama yönetimi (2009-2017) ise ABD'nin askeri kayıplarının yaşandığı, Afganistan'daki NATO misyonunun sorgulandığı bir dönemde bölgesel dengeleri korumaya öncelik vermiştir (Pirinççi, 2011, s. 105). Bu dönemden itibaren NATO'nun ABD'ye olan katkısı sorgulanmaya başlamıştır. Öyle ki NATO'nun artık Trans-Atlantik ortaklığına zarar verdiği ve bölgenin güvenliğini yeteri kadar sağlayamadığına dair görüşler ortaya atılmıştır (Kashmeri, aktaran Karaosmanoğlu 2012, s. 1). Bu durumun ABD'nin ulusal ve uluslararası politikalarının dönemin şartlarına göre değişkenlik göstermesinden kaynaklandığı söylenebilir.

ABD'de özellikle Donald Trump yönetiminin (2017-2021) NATO başta olmak üzere uluslararası örgütlerin geçerliliğini sorgulayan ve Avrupa ülkelerine karşı küçümseyici tavrı, NATO tarihinde bir kırılma noktası olmuştur. 2017 Brüksel Zirvesi'ne katılan Trump, *NATO'nun çok eskiden tasarlanan demode bir kuruluş olduğunu ve üye ülkelerin üzerlerine düşen maddi sorumluluğu taşımadığını altını çizerek belirtmiştir*. Trump yönetimi, yeni güvenlik atmosferi içerisinde küresel iş birliği gerektiren tehditler karşısında izolasyonist politikaları tercih etme eğilimi göstermiştir. İttifak içinde ortak çıkar kavramı yerine ulusal çıkar kavramına göre hareket etmiştir. Böylece NATO ve üyeleri arasında güven sorunu gündeme gelmiştir.

Güven bunalımı, NATO ve ABD arasındaki ayrışmayı belirgin bir biçimde ortaya çıkarmış ve Avrupa ülkelerini, NATO dışında Avrupa güvenliğinden sorumlu bir kuruluşun olması gerektiği fikrine yöneltmiştir. Öyle ki ABD'nin 2019'da NATO'ya danışmadan Suriye'deki askerlerini geri çekmesi üzerine Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, *NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini, ABD ve NATO müttefikleri arasında koordinasyon olmadığını* dile getirmiştir (BBC News, 2019). Trump döneminin en dikkat çeken tarafı, 'America First' sloganının kullanılması olmuştur. Yani her şeyden önce Amerika'nın ulusal çıkarları gelmektedir. Bu hususa karşılık olarak Trump'tan önceki devlet liderlerinin de ABD çıkarlarına öncelik vermediği eleştirisi yapılabilir. Elbette ki her dönem ABD'nin ulusal çıkarlarını birincil sırada tuttuğu aşikârdır. Fakat Trump yönetiminin ayrıldığı nokta ise America First mantığını belirgin bir şekilde uygulamasıdır.

Trump'tan 2021'de koltuğu devralan ve hâlâ iktidarda olan Joe Biden yönetimi ise transatlantik ilişkiler kapsamında 'America is back' yani Amerika geri döndü söylemini deklare etmiştir. Biden, söylem olarak Avrupalı müttefiklerine çok daha ılımlı bir yaklaşım sergileyerek Trump'la zirveye ulaşan olumsuz havayı bir nebze de olsa dengelemiştir. Biden, ekonomi ve güvenlik alanlarında, Çin tehdidi ve iklim değişikliği ile mücadele konusunda ABD'nin yalnız

birakılamayacağını savunmuştur (Öztürk, 2024, s. 8). Böylece Trump ile sarsılan Trans-Atlantik birliktelik Biden ile yeniden canlanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Biden yönetiminin kurumsalcı anlayışının önemi büyüktür.

Biden'in birleştirici tavrına karşılık NATO üyesi Avrupalı devletler, ABD'den bağımsız bir Avrupa güvenliği düşünemeyeceğini ifade etmiş ve ABD'nin rakibi Çin'e yönelik sert bir tavır benimsemişlerdir (Türker, 2021, s. 29). Bu yaklaşım sonrasında AB'nin kendi içerisinde güvenliğini sağlamak için stratejik özerklik fikri geri plana atılmıştır. Bir anlamda AB, güvenliğe yönelik politik kararlarını net bir çizgide devam ettirememektedir. ABD'nin değişen politik tercihlerine göre şekil aldığı için birbiri ile çelişkili bir tutum sergilemektedir.

Biden yönetimi, Avrupalı müttefiklerine yönelik her ne kadar Trump'tan daha ılımlı bir yaklaşım benimsese de pratikte NATO için olumlu gelişmeler yaşanmamıştır. 2001'den beri ABD'nin müdahalesi altında tuttuğu Afganistan'dan çekilme şekli ve AUKUS işbirliği bu durumu örneklendirmektedir. AUKUS işbirliği, Avustralya, İngiltere, ABD arasında imzalanan bir güvenlik paketi olarak bilinmektedir (U.S. Department of State, 2023). 2021'de imzalanan bu pakt, nükleer denizaltıları, yapay zekâ, siber güvenlik gibi yeni alanların geliştirilmesine öncelik vermekte, üye ülkeler arasında teknoloji paylaşımı, savunma, güvenlik ve barışın sağlanması gibi misyonları ile varlık göstermektedir (Tokatlı, 2022, s. 79). ABD'nin bu girişimi sonucunda Avustralya ve Fransa arasındaki denizaltı sözleşmesi belirsiz bir şekilde feshedilmiştir (Singh, 2021). Anlaşmanın feshedilmesini NATO ittifakının geçerliliğini sorgulatan bir gelişme olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Fakat yine de Trump dönemine kıyasla Trans-Atlantik ilişkiler bağlamında bir taraftan karşılıklı güven yeniden belirmiş diğer taraftan da gerginlik devam etmiştir. Biden yönetiminin geline bu noktada söz konusu ilişkiler bağını dengede tutmaya çalıştığını söylemek doğru olacaktır.

Çok kutuplu sistemin yükselen güçlerini dengeleyebilmek için NATO dışında yeni ittifakların oluşturulması ABD gündeminde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Üçlü bir güvenlik paketi sunan AUKUS işbirliği, ABD'nin yükselen Çin'in gücünü dengeleyebilmenin yeni aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette ki yeni dönemin çoklu küresel güçlerini dengelemek için NATO'ya alternatif olarak oluşturulan girişimler AUKUS ile sınırlı değildir. Çok daha önce kurulan Dörtlü Güvenlik Diyaloğu (Quadrilateral Security Dialogue-QUAD), bu girişimlerden bir diğeridir. Hatta AUKUS, QUAD'ın Güney Pasifik'teki tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir (Mermer, 2022).

QUAD; ABD, Hindistan, Japonya, Avustralya arasında Güney Pasifik'teki stratejik deniz yollarının her türlü olumsuz etkiden uzak tutmak, Çin hâkimiyetini azaltmak, küresel düzeni ve liberal ticaret sistemini güvence altına almak amacı ile 2007'de kurulmuştur (QUAD, 2022). Yaklaşık on yıl dondurulmuş konumda olan diplomatik ortaklık, 2017'de Çin'in iddialı yükselişine karşılık işlevsel hale getirilmiş ve 2021'de liderler düzeyindeki ilk yüz yüze toplantı, Biden öncülüğünde gerçekleştirilmiştir (Fraser, 2023). QUAD, 2022 ve 2023'te gerçekleştirilen toplantılar ile de işlevselliğini halan devam ettirmektedir.

Trump ile başlayan Asya Pasifik eğilimi, Biden'in yeni ittifak girişimleri ile derinleşmiştir. Pek tabi bu ittifaklar bir taraftan Asya Pasifik'te yükselen güçleri dengelerken diğer taraftan ABD'nin NATO merkezli Batı güvenliği liderlik potansiyeline gölge düşürmektedir. ABD'nin denizcilik çıkarlara öncelik vermesi ve Çin'in mevcut statükoya meydan okumasının oluşturduğu endişe ortamı, ABD ile Avrupa arasına mesafe girmesine neden olmaktadır (Smith, 2021).

NATO bağlamında ABD-AB ilişkileri çelişkiler sarmalına girerken ABD'nin bu yeni ittifak girişimlerinin örgütün stratejik değerini zayıflatmada etkisi olur mu sorusu zihinlerde yer edinmiştir. Bir anlamda NATO'nun yerini yeni ittifaklar mı alıyor? QUAD, Güney Pasifik'in NATO'su mu? ABD ile NATO bağları kopuyor mu? soruları uluslararası ilişkileri meşgul

etmektedir. NATO'nun bu sorular üzerinden sınındığı aşikârdır. Fakat gerçekten NATO'nun stratejik değerinin sonuna mı gelindi ilerleyen süreçlerde belirginlik kazanacaktır.

Bu çalışmanın son tahlilinde NATO'nun sınındığı problemler şu şekilde özetlenmektedir: NATO üyeleri arasında yük paylaşımı dengeli değildir. Keza NATO'nun 75. Yıldönümü vesilesiyle gerçekleştirilen toplantıda NATO Genel sekreteri Jens Stoltenberg, müttefik ülkelerin NATO'ya daha fazla destek paketi yapması gerektiğini belirtmiştir (NATO, 2024). Problemlerin bir diğeri de üye ülkelerin her birinin farklı ulusal çıkarlarının bulunması olarak ele alınmıştır. Her bir üyenin tehdit algılamaları farklılık göstermektedir. NATO, ortak değerler ittifakı olma özelliğini yitirmeye başlamıştır. AB, NATO'yu ikinci plana atıp kendi özerk güvenliğini oluşturma veyahut oluşturmama konusunda net karar verememektedir. AB, NATO'nun geleneksel kendi sınırlarında güç kullanmasını isterken ABD, NATO'nun kendi güvenlik politikaları ile aynı doğrultuda daha aktif olmasını istemektedir (Hallams, 2009, s. 38-39). Bu çok aktörlü yeni düzende ABD'nin ikilemlerinden kaynaklı Trans-Atlantik entegrasyona güvenilirlikte gelgitler yaşamaktadır.

İttifak içerisinde yaşanan krizlerin neden olduğu bozulan hücrelerin onarılması ve dönüşüm için yeni bir adım atılması gerekmektedir. Bu doğrultuda “NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik” stratejisi sorunların çözümü için bir çıkış yolu olarak değerlendirilebilir. Özellikle Trans-Atlantik bağların güçlendirilmesi NATO vizyonunda yer alması gereken konuların başında gelmektedir. Zira Trans-Atlantik güvenlik ve dayanışmaya ilişkin düzenlenen Brüksel Deklarasyonu'nda NATO'nun Avrupa ve Kuzey Amerika arasındaki her yönden gelebilecek tehditlere karşı duran bir ittifak olduğu belirtilmiştir (NATO, 2018).

NATO 2030 girişiminin amacı, küresel rekabetin arttığı, öngörülemez tehditlerin meydana geldiği yeni dönemde birlik içinde kalabilmek ve ittifakı daha da güçlü hale getirmek olarak belirlenmiştir (NATO Factsheet, 2021). Yapılan bir araştırmaya göre 2030 vizyonu; yeni nesil tehdit algılamalarına karşı ortak savunma, ortak mücadele ruhunun canlandırılması, iç uyumun yeniden inşa edilmesi, Çin yükselişinin tehdit olarak algılanması, Rusya karşıtı ülkeler ile uyumun artırılması, üye ülkeler arasındaki anlaşmazlığın ve ayrılıkçı faaliyetlerin engellenmesi gibi noktaların vurgulandığı bir rapor olarak değerlendirilmiştir (Tokatlı, 2022, s. 76-77).

Aynı zamanda NATO 2030 vizyonunda, üye müttefikler arasında koordinasyonun sağlanması, yeni nesil tehditler ile mücadele, caydırıcılık ve savunma yeteneğinin güçlendirilmesi gibi temel noktalara odaklanılmaktadır. Küresel düzenin bir parçası olan Rusya ve Çin temel tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte müttefiklerin uluslararası örgütler ile ilişkilerini güçlendirme ve farklı coğrafyalarda (Afrika, Asya, Latin Amerika) yeni angajmanlar oluşturabileceği belirtilmiştir (NATO Factsheet, 2021). NATO 2030'un temel noktaları kapsamında belirtilen hususların ABD'nin yeni dönem güvenlik politikasına hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. ABD'nin Asya Pasifik'e yönelmesi, Rusya ve Çin'in ezeli rakibi olarak görmesi NATO stratejisi ile özdeşleşmektedir. Bu gelişmelere rağmen NATO ABD'nin gölgesinde değişim yaşamaya devam etmektedir. Yine ABD'nin yaşamış olduğu ikilemlerin, sadece kurumsal olarak NATO'yu değil NATO üyesi olan ya da olmayan tüm ülkeleri yakından etkilediği çıkarımı yapılabilir. Kolektif savunmadan ziyade ulusal çıkarların ön planda olduğu ve gitgide karmaşıklaşan uluslararası sistemde NATO 2030 vizyonunun ne derece etkili olduğu ise ilerleyen yıllarda kendini gösterecektir.

Trans-Atlantik İlişkiler Bağı

Avrupa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik, siyasi ve toplumsal alanda büyük bir yıkım yaşamıştır. Bu yıkım da güvenlik problemlerini beraberinde getirmiştir. Doğu Avrupa, SSCB'nin nüfuzuna girmiştir. Buradan hareketle ABD, Batı Avrupa'da SSCB yayılmasını kendi nüfuzu için engellemek istemiştir. Bu doğrultuda ABD ve Batı Avrupa arasında ortak değerler ve normlar kapsamında Sovyet tehdidine karşı Trans-Atlantik ilişkiler bağı kurulmuştur. ABD ve Batı Avrupa'nın bütünleşmesi, iki taraf arasında uyumun sağlanması ve

güvenilirliğin oluşturulması için NATO bir kilometre taşı olarak görülmektedir (Korkmaz, 2018, s. 165). Özellikle İki taraf içinde ilişkilerin geliştirilmesinde NATO'nun araçsallaştırılması söz konusu olmuştur.

NATO'nun 75. Yılına kadar geline bu süreçte Trans-Atlantik ilişkiler zaman zaman birbirinden uzaklaşsa da bugüne kadar devam etmiştir. Fakat hiçbir dönem yeteri kadar güçlü olmamıştır (Akşemsettinoglu, 2005, s. 55). İlk etapta ilişkiler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan düzende Avrupa'nın yeniden var olması yönünde gelişmiştir. Daha sonraki süreçlerde ise savunma ve güvenlik üzerinden Trans-Atlantik ilişkiler geliştirilmiştir.

Soğuk Savaş sonrasında özellikle 11 Eylül 2001 saldırısından sonra NATO üyeleri arasında güvenlik, uluslararası hukuk, çevre, terörizm, insan hakları konusunda görüş ayrılıklarının oluşması NATO bağlamında Trans-Atlantik ilişkileri birbirinden uzaklaştırmıştır (Bağbaşıoğlu, 2022). Bu kapsamda 2000'lerle birlikte Trans-Atlantik ilişkiler kapsamında bir kırılmanın yaşandığını söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Özellikle Trump yönetiminde bu kırılma daha da belirginleşmiştir. Biden döneminde ise Trans-Atlantik bağın kopamayacağına dair bir hava oluşturulsa da gerilimler devam etmiştir.

Çalışmada ayrıntılı olarak verilen ABD'nin ikilemleri ve Avrupa ile ABD arasındaki ortak çıkarlar, ortak tehdit algılamalarının farklılaşmasından dolayı Avrupa ülkeleri, NATO dışında AB içerisinde kendi güvenliklerini sağlamaya öncelik vermiştir. Bu öncelik, AB'nin gerektiğinde NATO'dan ayrı hareket etmek istediğini göstermektedir (Özen, 2002, s. 238). ABD ve AB arasındaki rekabet durumu, AB üye devletlerini birbirine yakınlılaştırırsa da AB'nin NATO'nun imkânlarından faydalanmasından dolayı AB'nin NATO'ya alternatif olacak bir örgütün bünyesine dâhil olması mümkün gözükmemektedir (Güzeldağ ve Akyıl, 2022, s. 114). Avrupa'nın güvenlik özerkliği, ABD'nin destek vermediği konularda kendi siyasi ve askeri yeteneklerinin güçlendirilmesi anlamına gelmektedir (Howorth ve Keeler, 2003, s. 6). Doğal olarak Avrupa'nın özerk bir güvenlik politikası oluşturma gayreti, ABD ve NATO arasındaki ilişkiyi önemli ölçüde etkilemektedir.

Diğer taraftan AB'nin özerk güvenlik sistemini oluşturması tam anlamıyla hayata geçirilmemektedir. Bu durumu dört şekilde gerekçelendirmek mümkündür. Birincisi, NATO ile eş değer olan bir sistemin yeniden oluşturulmasının hem gereksiz hem de maliyetli görülmesidir (Rupp, 2002, s. 69). İkincisi Brexit referandumu (2016) ile İngiltere'nin AB'den ayrılması, özerk güvenlik için gerekli bütünleşme sürecini sekteye uğratmasıdır. Üçüncüsü Trans-Atlantik ilişkilerin zarar görme ihtimalinin bulunmasıdır. Dördüncüsü ve en önemlisi ise AB'nin hem ABD olmadan bir sistem kurmak istemesi hem de NATO ve ABD imkânları olmadan yeterli güce erişememesidir (Çayhan ve Güney, 1996, s. 93-95).

Çalışmanın sınırlılığı olan NATO, Trans-Atlantik İlişkiler ve ABD ikilemleri üçgeni çerçevesinde yaşanan bölgesel birtakım çatışmaların getirdiği sonuçların ortaya konulması önem arz etmektedir. Özellikle NATO'nun geleceğini yönlendiren jeopolitik dinamiklerin başında 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı gelmektedir. Rusya'nın Ukrayna işgali, Rusya tehdidi karşısında ABD-Avrupa birlikteliğinin yeniden canlanmasına neden olmuştur. ABD, Ukrayna'ya yapmış olduğu askeri destek ile tüm Avrupa'nın, ABD'ye askeri olarak bağımlı olduğunu yeniden göstermiş ve NATO'ya olan mecburiyeti konsolide etmiştir (Önder, 2022, s. 45). Rusya-Ukrayna Savaşı, Elbette ki NATO'nun değerini bir anda artırmamıştır. Öncesinde yaşanan Rusya'nın 2008'de Gürcistan'ı işgal etmesi, 2014'te Kırım'ı ilhak etmesi, 2015'te Suriye iç Savaşı'na müdahil olması ve Ukrayna işgalinin oluşturduğu güvenlik endişesi artırmıştır.

Rusya'nın yakın coğrafyasında aktif askeri pozisyon alması ve net olmayan tavırlarının ülkelerde ortaya çıkardığı güven(siz)lik endişesinden kurtularak güvenlik kuşağı oluşturma yolu NATO'ya üyelik olarak görülmüştür (Koç, 2024). Ukrayna Savaşı'nın pimi çekilmiş bir bomba durumunda olan Balkanlar bölgesine yayılma ihtimali, Balkan ülkelerinin NATO

entegrasyonuna katılma süreçlerini yeniden gündeme getirmiştir. Aynı şekilde Rusya ile ortak sınır paylaşan Finlandiya ile İsveç'in NATO üyesi olması, güvenlik kaygısının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. NATO'ya üye olmak arzusunun yeniden canlanmasının dışında hali hazırdaki üyeler de fikir değişikliğine gitmiştir. Daha önce NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini vurgulayan Fransa, Ukrayna Savaşı ile birlikte İttifakın yeniden hayata döndüğünü ifade etmiştir (Euronews, 2022).

Ukrayna Savaşı'ndan dolayı NATO'ya yeni üyelerin dâhil olması, üç farklı şekilde analiz edilebilir. Birincisi, NATO'nun popülerliği canlanmıştır. Çünkü NATO ile bütünleşmek isteyen ülkelerin sayısı artmıştır. Aynı zamanda ABD'nin ezeli rakibi Rusya gücü karşısında NATO-ABD birlikteliği güçlenmiştir. İkincisi Finlandiya üyeliği ile NATO sınırları, sembolik olarak Rusya sınırına kadar ulaşmıştır. Üçüncüsü ise yeni üyelikler, NATO'nun iç uyumuna zarar vermiştir. Çünkü NATO, kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği onuncu genişleme politikası ile üye sayısı 32'ye yükselmiştir (NATO, 2024). NATO'nun güvenliğini üstlendiği bölgelerin genişlemesiyle birlikte sorumluluğu artmıştır. Üstelik farklı karaktere sahip üyelerin oy birliği ile karar alma noktası zorlaşmıştır. Bu durum NATO'nun geleceğinde en önemli aktör olan ABD'nin kendi kararlarını Avrupalı müttefikleri tarafından rahatlıkla kabul ettirememesi anlamına gelmektedir. Böylece ABD'nin NATO'ya olan ilgisinin azalma ihtimali gündeme gelmektedir. Diğer taraftan NATO üyeliğine kabul edilen ülkeler, zorlu süreçlerden geçerek üyelik elde etmektedirler. Bu yüzden yeni üyelerin NATO içinde uyum sağlamak için çaba gösterecek olmaları aşîkârdır.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Atlantik ittifakının geleceğine nasıl yön vereceğini Kasım 2024'te yapılacak olan ABD Başkanlık seçimlerinin sonuçlarına göre yorumlamak daha doğru olacaktır. Zira Avrupa karşıtı söylemleri ile bilinen Trump'ın yeniden iktidara gelmesi NATO'nun sarsılmasına neden olacaktır. Trump'ın Rusya'ya vereceği destek ile Ukrayna aleyhine olacak şekilde savaş sona erebilir. Böylece ABD, NATO'yu bir başına bırakmış olacaktır (Medyascope, 2024). Biden'ın tekrar ABD Başkanı seçilmesi ise Trans-Atlantik bağı tam anlamı ile güçlendirmese de sarsıntıları hafifletmiş olacaktır.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın NATO üzerindeki bir etkisi de Polonya'nın güvenlik endişesidir. Savaşın Ukrayna ile sınır komşusu olan Polonya'ya genişleme ihtimali, NATO'ya üye ülkeler arasında güvenlik sorununa neden olmuştur. Polonya, Rusya'nın temel hedefinin Atlantik ittifakını zayıflatmak olduğunu vurgulamaktadır (Erol ve Başaran, 2022, s. 30). Mevcut durum içerisinde Polonya'nın NATO içerisindeki rolü artmıştır. Polonya, Rusya'ya karşı oldukça sert bir tutum sergilenmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Böylece savaşın Avrupa'da sebep olduğu enerji krizinden kötü etkilenen Almanya ile askeri gücü ve ittifak içerisinde rolü artan Polonya arasında rekabet yaşanmaktadır (Gülten, 2023). Bu durum NATO içerisinde uyum sorununu gündeme getirmektedir.

Son olarak NATO'nun geleceği Trans-Atlantik ilişkiler çerçevesinde tahlil edilirken NATO üyesi olan Türkiye ile de ilişkilerine değinmek gerekmektedir. Türkiye'nin, jeopolitik konumu ve güçlü orduya sahip olması nedeniyle NATO için stratejik bir değer olduğu bilinen bir gerçekliktir. Fakat Türkiye'nin en temel güvenlik problemlerinden biri olan terörizmle mücadele konusunda NATO'dan net ve güçlü bir destek gelmemektedir. Türkiye, NATO içindeki görüşmelerde ve karar süreçlerinde kendi ulusal çıkarlarını ön plana çıkararak daha fazla sorgulayıcı ve eleştirel bir tutum takınmıştır (Erenel, 2019). Her ne kadar durum böyle olsa da NATO'nun kolektif güvenlik sağlayıcı rolü Türkiye açısından vazgeçilemeyecek kadar önemli görülmektedir. Hem NATO'nun Türkiye'yi saf dışı bırakması hem de Türkiye'nin NATO'dan ayrılması ihtimali şuan için komplo teorisi olarak kabul edilebilir. Yine NATO 2030 stratejisi Türkiye'nin ulusal güvenlik stratejisi ve dış politika öncelikleriyle büyük oranda örtüşmektedir (Kıbaroğlu, 2023, s. 6). Bu çerçevede NATO-Türkiye ilişkileri son dönemde terörizm üzerinden inişli-çıkışlı bir seyir izlemiş olsa da ortaya çıkan krizlerde Türkiye'nin İttifak ile rekabet halindeki taraflar arasında arabuluculuk rolü üstlenmesi önem arz etmektedir.

Diğer taraftan NATO'da Türkiye'nin yerini ikame edici müttefikler bulma çabası girişimlerinden ziyade kurucu üyesi olan müttefikleriyle ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik adımlar atmalıdır.

SONUÇ

Eleştirel yaklaşım bağlamında uluslararası sistemin karşılaştığı tehditler çeşitlilik kazanmıştır. Güvenlik kavramı genişlemiş ve derinleşmiştir. Bu doğrultuda NATO, kendine insani müdahale gibi yeni misyonlar edinerek küresel bir güvenlik örgütü olacak şekilde dönüşüm gerçekleştirmiştir. NATO, başarılı dönüşümüne rağmen günümüzde bazı problemler ile karşılaşmaktadır. Çalışmanın bulguları gösteriyor ki küresel sistemde, küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda yaşanan politik tercihler, NATO'nun varlığının zaman zaman sorgulanmasına zaman zaman da gerekliliğinin vurgulanmasına neden olmuştur. NATO, özellikle ABD'nin politik tercihlerinin ikilemlerinden dolayı inişli-çıkışlı ve tartışmalı bir süreçten geçmektedir. Bu tartışmalı süreçlere rağmen her halükarda NATO, kuruluşunun 75. yılına girmektedir. Stratejik değerini halan koruyan bir İttifak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada NATO'nun kurulduğu andan itibaren halan stratejik değerini koruyan bir örgüt olması iki temel nedene bağlanmıştır. Birincisi, son dönemde izlenen Rusya-Ukrayna Savaşı, Gürcistan'da Rusya tehdidi, Finlandiya ve İsveç'in NATO üyesi olması gibi jeopolitik dinamiklerdir. İkincisi ise küresel gelişmeler, yeni güvenlik paradigmaları gibi konular dâhilinde NATO'nun kendi hücrelerini yenileyebilme yeteneğidir.

Diğer taraftan ilerleyen süreçlerde NATO'nun sınanmasına sebep olacak en temel iki gerekçe olduğu sonucuna varılmıştır. Birincisi, Aralık 2024'te yapılacak olan ABD seçimlerinde Avrupa karşıtı söylemleri ile bilinen Trump'ın yönetime yeniden gelme ihtimalidir. Bu ihtimal Rusya-Ukrayna Savaşı üzerinden NATO'yu etkileyecektir. Trump'ın Batı Avrupa'yı ikinci plana atıp Rusya'yı desteklemesi ihtimal dâhilinde görülmektedir. İkincisi ise ABD'nin yükselen Çin tehdidine karşılık Asya-Pasifik hattına öncelik vermesidir. Ayrıca Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Polonya ve Almanya arasında ortaya çıkardığı rekabet NATO içerisindeki uyumun ve güvenin zarar görmesine neden olmaktadır. ABD'nin, NATO'nun omuriliğini oluşturduğu düşüncesinden hareketle hem ekonomik hem de askeri olarak güçlü ABD olmadan NATO'nun varlığını devam ettirme şansı son derece yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Buna mukabil ABD başta olmak üzere diğer ülkelerin de NATO ile olan ilişkilerini tam anlamıyla koparmasının da, bir takım tehditleri beraberinde getirme ihtimali bulunmaktadır. Durum böyle olunca ABD, NATO'yu tamamen işlevsiz hale getirmek istememektedir. Çıkarları paralelinde yeniden dönüşüm yaşamasını istemektedir.

Son tahlilde NATO, küresel sistemin şartlarına göre kendini dönüştürmeyi başarabilmiş etkin bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Askeri, ekonomik ve sosyal boyutu ile ön planda olan bir yapılanmaya sahiptir. Bununla birlikte kuruluşun temel paradigması, jeopolitik çıkarların örtüşmesi ve değerlerin paylaşılması gerektiği noktasından ulusal çıkarların temel belirleyici olduğu yöne doğru kaymıştır. NATO'nun küreselleşmiş bir örgüt olarak konumunu önümüzdeki süreçlerde de devam ettirebilmesi için yön değişikliğini bir an önce düzeltmesi ve iç uyumundaki sarsıntıları yeni stratejiler ile gidermesi gerekmektedir. Özellikle ABD eksenli politik tercihlerin yeniden gözden geçirilmesi bir zorunluluktur. NATO'nun sancılı durumlarına karşılık ancak ABD ile diğer üye ülkeler arasında sağlanacak ortak uyum ve mutabakatla cevap verilebilir. ABD'nin farklı ittifak girişimleri ve yaşadığı ikilemler, yeni üye katılımlarıyla 75. Yılına giren NATO'yu kendi içinde huzursuzluğa ve belirsizliğe sürükleyebilir. Aynı zamanda üye ülkeler, ittifaka kuruluş şartlarında belirtilen bir şekilde ekonomik katkı sağlamalıdır. Aksi takdirde farklı oluşumlara yönelen ABD'nin güvenlik politikası tercihleri arasında sıkışan bir örgüt olma durumuyla karşılaşabilir.

KAYNAKÇA

- AKŞEMSETTİNOĞLU, G. (2005). *Transatlantic Relations: A Political Appraisal*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayınları.
- ALKAN, M. N. (2015). Küba Krizi. H. Çakmak (Ed.), içinde *Türk Dış Politikasında 41 Kriz 1924-2014* (ss.95-99). Ankara: Kripto Yayıncılık.
- ARMAOĞLU, F. (2010). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- BAĞBAŞLIOĞLU, A. (2020). İnsan Güvenliği ve NATO: NATO'nun Ege Misyonu Örneği, *TASAM*, 511-524.
- BAĞBAŞLIOĞLU, A. (2022). NATO Dayanışması Bağlamında Son NATO Zirvesine Dair Bir Değerlendirme. <https://www.turkgun.com/nato-dayanismasi-baglaminda-son-nato-zirvesine-dair-bir-degerlendirme>, (Erişim Tarihi: 11.05.2024).
- BALDWIN, D. A. (1997). "The Concept of Security". *Review of International Studies*, 23, 5-26.
- BBC NEWS. (2019). NATO alliance experiencing brain death, says Macron. <https://www.bbc.com/news/world-europe-50335257>, (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- BIDEN, J. (2020). America is Back. <https://www.youtube.com/watch?v=Eelkv8ri3UI>, (Erişim Tarihi: 09.02.2024).
- BİRSEL, H. (2012). Başlangıçtan Günümüze NATO Sorunsalı "Madalyonun İki Yüzü". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(25), 109-124.
- BUZAN, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- ÇAYHAN, E., GÜNEY, N. A. (1996). *Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları, NATO-AB-Türkiye*. İstanbul: AFA Yayıncılık.
- ÇAYLI, Ş., MEMİŞ, E. (2024). NATO ve Şanghay İşbirliği Örgütü Üzerinden ABD ve Çin Rekabetinin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 15(41), 102-120.
- DEDEOĞLU, B. (2020). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- DOĞAN, N. (2003). Avrupa Güvenliğinde Son Gelişmeler ve Türkiye: Güvenlik ve Savunma Endişeleri açısından Türkiye'nin AB üyeliğinin Önemi. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (29), 63-78.
- DOĞAN, N. (2005). NATO'nun Örgütsel Değişimi, 1949-1999: Kuzey-Atlantik İttifakından Avrupa-Atlantik Güvenlik Örgütüne. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(3), 70-108.
- DUNNE, T., WHEELER N. (2004). We The Peoples: Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice. *International Relations*, 18(1), 7-23.
- ERENEL, F. (2019). NATO'nun yapısal sorunları ve NATO-Türkiye ilişkileri üzerine düşünceler. <https://www.indyturk.com/node/30206/t%C3%BCrkiyeden-sesler/nato%E2%80%99nun-yap%C4%B1sal-sorunlar%C4%B1-ve-nato-t%C3%BCrkiye-ili%C5%9Fkileri-%C3%BCzerine>, (Erişim Tarihi: 11.05.2024).
- EROL, M. S., BAŞARAN, D. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Polonya'nın Artan Jeopolitik Önemi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 13-39.

- EURONEWS. (2022). Beyin Ölümü Gerçekleşti Denilen NATO Yeniden Hayat mı Buldu?. <https://tr.euronews.com/2022/03/05/beyin-olumu-gerceklesti-denilen-nato-yeniden-hayat-m-buldu>, (Erişim Tarihi: 07.06.2024).
- EVRENSEL HABER. (2017). Trump Brüksel'de NATO'yu Eleştirdi. <https://www.evrensel.net/haber/321119/trump-brukselde-natoyu-elestirdi>. (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- FRASER, D. (2023). The QUAD: A Backgrounder. *Asia Society Policy Institute*. <https://asiasociety.org/policy-institute/quad-backgrounder>, (Erişim Tarihi: 21.02.2024).
- GÖZEN, R. (2006). NATO: ABD Patentli Savunma Örgütü. Ş. H. Çalış, B. Akgün ve Ö. Kutlu (Ed.) içinde *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, (ss. 173-215). Konya: Çizgi Kitabevi.
- GÜLTEN, Z. T. (2023). Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Polonya-Almanya İlişkilerinde Güvenlik Kaygısı. *ANKASAM*, <https://www.ankasam.org/rusya-ukrayna-savasi-baglaminda-polonya-almanya-iliskilerinde-guvenlik-kaygisi/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2024).
- GÜZEL, A. O. (2009). *NATO'nun Yeni Misyonu: Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Algulamaları* (Basılmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- GÜZELDAĞ, F., AKYIL, L. (2022). Avrupa Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı Sonrası Savunma ve Güvenlik Politikaları, *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 102-118.
- HALLAMS, E. (2009). The Transatlantic Alliance renewed: the United States and NATO since 9/11. *Journal of Transatlantic Studies*, 7(1), 38-60.
- HOOKE, S. W., SPAINER, J. (2016). *Amerikan Dış Politikası*. (Ö. Zihinoğlu, Çev.). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- HOWORTH, J., KEELER, J. (2003). The EU, NATO and the Quest for European Autonomy. J. Howorth, J. Keeler (Ed.), *Defending Europe: The EU, NATO and the Quest for European Autonomy* içinde (ss. 3-25). New York: Palgrave Macmillan.
- İLHAN, S. (2019). *Jeopolitik Güç Odağı Kuramı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- KARABULUT, B. (2014). *Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Boyutu*. Ankara: Barış Kitabevi.
- KARABULUT, B. (2015). *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi II: 'Güvenlik' Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitabevi.
- KARADENİZ, D. (2020). Karadeniz, Sovyetler Birliği Ekseninden Avrupa Birliği Üyeliğine: Doğu Avrupa Ülkelerinde Ekonomik ve Siyasal Dönüşümün Analizi, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 6(1), 1-21.
- KASHMERI, S. A. (2011). NATO 2.0: Reboot or Delete?. Potomac Books, Washington. Aktaran: Ali L. Karaosmanoğlu, *NATO'nun Dönüşümü*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012.
- KİBAROĞLU, M. (2023). NATO ve Türkiye. *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nato-ve-turkiye/>, (Erişim Tarihi: 26.12.2024).
- KOÇ, M. A. (2024). Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya katılımı: Birkaç Eleştirel Not. *Perspektif*. <https://www.perspektif.online/finlandiya-ve-isvecin-natoya-katilimi-birkac-elestirel-not/>, (Erişim Tarihi: 08.06.2024).

- KORKMAZ, K. (2018). Trans-Atlantik İlişkilerinin Savunma Boyutunun Değerlendirilmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, 8(1), 157-186.
- KRAHMANN, E. (2005). From State to Non-State Actors: The Emerge of Security Governance, E. Krahmann (Ed.), *New Therats and New Actors in International Security* içinde (ss.3-19). London: Macmillan Press.
- LEFEBVRE, M. (2005). *Amerikan Dış Politikası*. (İ. Yerguz, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- MEDYASCOPE, (2024). Trans-Atlantik: Biden Toparlıyor mu? <https://medyascope.tv/2024/02/29/transatlantik-biden-toparliyor-mu-putinin-savas-hesaplari-batinin-gozu-imamoglundu/>, (Erişim Tarihi: 12.05.2024).
- MERMER, C.T. (2022). QUAD'ın Güney Pasifik'teki Tamamlayıcı Halkası; AUKUS. *TASAM*, 1-13.
- NATO Handbook. (2006). Public Diplomacy Division, Brussels.
- NATO. (2018). Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm, (Erişim Tarihi: 06. 04. 2024).
- NATO. (2021). What Is NATO 2030. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf, (Erişim Tarihi: 06.04.2024).
- NATO. (2022). Defence Expenditures of NATO Countries (2014-2022). https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197050.htm, (Erişim Tarihi: 06.04.2024).
- NATO. (2022). ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014). https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm, (Erişim Tarihi: 07.03.2024).
- NATO. (2024). Foreign Ministers mark NATO's 75th anniversary, meet with Ukraine, Indo-Pacific partners, European Union. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_224204.htm, (Erişim Tarihi: 06.04.2024).
- NYE, J. (2002). Limits of American Power. *Political Science Quarterly*, 117(4), 545-559.
- OĞUZLU, T. (2019). NATO ve Yeni Dünya Düzeni. *Güvenlik Yazıları Serisi*, (20), 1-9.
- ÖNDER, E. (2022). Ukrayna-Rusya Savaşının Politik Yansımaları. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 13(2), 38-59.
- ÖZEN, Ç. (2002). ESDP-NATO Relations: Considerations on the Future of European Security Architecture. *Ankara Üniversitesi SBF*, (33), 231-255.
- ÖZLEM, K. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin ve Türkiye'nin Balkanlar Politikalarının Bosna-Hersek, Kosova ve Makedeonya Krizleri Örneğinde İncelenmesi. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 23-39.
- ÖZTÜRK, A. O. (2024). Eski Amerika, Yeni Başkan: Joe Biden ve Amerika Rüyası. *Cihannüma Dergisi*, (5), 4-11.
- PİRİNÇÇİ, F. (2011). ABD Dış Politikasında Dinamizm ve Başkanlar: Retorik ve Uygulama. C. Çakmak, C. Dinç ve A. Öztürk (Ed.) içinde, *Yakın Dönem ABD Dış Politikası: Teori ve Pratik* (ss, 79-115). Ankara: Nobel Yayınları.
- POLAT, D.Ş. (2020). NATO'nun Geleceği ve ABD Etkisi. *TASAM*, 333-347.

- PURTAŞ, F. (2005). Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askeri İlişkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1(2), 7-30.
- RINGSMOSE, J. (2010). NATO Burden-Sha ring Redux: Continuity and Change after the Cold War. *Contemporary Security Policy*, 31(2), 319-338.
- RUPP, M. (2002). *Avrupa Birliği'nin Ortak Dışisleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu- Kitap 13*, H. Cansevdi (Ed.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- SINGH, A. (2021). India is not a Bystander in the AUKUS Saga. <https://www.thehindu.com/opinion/op-ed/india-is-not-a-bystander-in-the-aukus-saga/article62105443.ece>, (Erişim Tarihi: 20.02.2024).
- SMITH, S. A. (2021). The QUAD in the Indo-Pacific: What to Know. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/in-brief/quad-indo-pacific-what-know>, (Erişim Tarihi: 21.02.2024).
- SOKULLU, E. C. (2019). Savaş Türleri. *Güvenlik Yazıları Serisi*, (22), 1-14. StudySmarter. Cominform Definition. <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/history/cold-war/cominform/>, (Erişim Tarihi: 18.03.2024).
- TEZCAN, İ. E. (2012). 21. Yüzyılda NATO (Basılmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- THE WHITE HOUSE. (1991). The National Security Strategy of the United States. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1991.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.04.2024).
- THE WHITE HOUSE. (2002). The National Security Strategy of the United States. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, (Erişim Tarihi: 07.04.2024).
- TOKATLI, S. G. (2022). NATO'nun Sistem İçerisindeki Geleceği ve Dönüşümü. *UPA Strategic Affairs*, 61-84.
- TRANI, E. P., DAVIS, D. E. (2017). Woodrow Wilson and The Origins of the Cold War. *World Affairs*, 180(4): 25-46.
- TÜRKER, H. (2021). Çin'in Yükselişinin Trans-Atlantik İlişkilere Etkisi. *BAAM Akademik*, 26-30.
- U.S. DEPARTMENT OF STATE. (2023). AUKUS: A Commitment to the Future <https://www.state.gov/aukus-a-commitment-to-the-future/>, (Erişim Tarihi: 06.04. 2024).
- YİĞİTTEPE, L. (2017). NATO'nun güvenlik Algılaması ve Türkiye Tartışmaları. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(9), 344-359.
- YİĞİTTEPE, L. (2018). Küreselleşmeyle Birlikte İvme Kazanan Yeni Güvenlik Algısı: Siber Güvenlik/Savaş ve Etkileri. L. Yiğittepe ve Y. A. Güzelipek (Ed.) içinde, *Küresel Güven(likesiz)lik Eski Kavramların Yeni Yorumları*, (ss. 171-194). İstanbul: Hiperyayın.
- YİĞİTTEPE, L. (2020a). *NATO: Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- YİĞİTTEPE, L. (2020b). *Uluslararası İlişkiler Güvenlik: Kavramsal Analiz ve Teorik Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- QUAD. (2022) What Is QUAD?. <https://www.business-standard.com/about/what-is-quad>, (Erişim Tarihi: 21.02.2024).